

(die extra veel verspieters uitgezonden had), 'wegen der angekündigten Verlesung . . . bis auf den letzten Platz gefüllt (waren)', werd tòch een explicatie gegeven: er werd althans van de kansels meegedeeld dat de kanselboodschap niet voorgelezen zou worden. 'In der Lasonderkirche predigten zwei Pfarrer, die in ihrer Predigt zum Ausdruck brachten, dass alle Menschen, gleich welcher Rasse, Brüder seien . . . In Zwolle sprach im Schlussgebet ein Pfarrer davon, dass die Besetzung so schnell wie möglich wieder verschwinden und die alte Freiheit zurückkehren möge.'¹

Donner had zich in gevangenschap anders opgesteld dan Gravemeyer. Hij wees er op dat de herderlijke brief van de Generale Synode der gereformeerden niets te maken had met het adres aan de secretarissen-generaal. Niettemin werd hem gevraagd, te verhinderen dat de brief voorgelezen zou worden. Zijn antwoord was dat hij daar generlei bevoegdheid toe had. 'Hij bood aan', aldus Delleman,

'de herderlijke brief alsnog met de Duitsers door te nemen om te doen zien dat van de afkondiging daarvan niet een bedreiging van de openbare orde kon worden gevreesd . . . In de late zaterdagavond las hij de Duitse politie-ambtenaar die (Westfaalse rooms-katholiek) theologisch niet geheel onkundig bleek, de herderlijke brief voor, deze zo nodig voor hem vertalend; het einde was dat met aarzeling in de afwijzende houding werd berust en hij zo eindelijk naar huis werd gebracht.'²

Anderhalve week later, op 2 april, werd Donner opnieuw gearresteerd, ditmaal, gelijk wij in hoofdstuk 4 reeds vermeldden, wegens verdenking van medeplichtigheid aan het werk van de Stijkelgroep. Nu werd hij ook langer in arrest gehouden: tot eind mei. Zijn plaats in het Convent was inmiddels ingenomen door dr. A. A. L. Rutgers; deze en Donner bevonden zich onder de anti-revolutionaire voormannen die op 1 juli naar het kamp Schoorl gebracht werden. De plaats van Rutgers werd toen door oud-minister dr. J. J. C. van Dijk ingenomen; voorzitter van het Convent werd de Amsterdamse hoogleraar Scholten.

Zo werd bij uitstek het Convent der Kerken met de realiteit van de Duitse vervolging geconfronteerd. De arrestaties vielen trouwens niet alleen in de hoek van de gereformeerden en hervormden: medio juni werd Buskes die als vertegenwoordiger van de Gereformeerde Kerken in Hersteld Verband een der meest strijdbaren in het Convent geweest was (maar zijn kerkgenootschap was maar klein: ca. zeventuizend zielen), gearresteerd wegens een

¹ 'Meldungen aus den Niederlanden', 38 (24 maart 1941), p. 19. ² Delleman: *Opdat wij niet vergeten*, p. 83.